

Теряєва Л.А. Формування методичної компетентності майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки / Л.А. Теряєва // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. — Вип. 17 (22). К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2015. — 49-54 с.

УДК 37.011. УДК 37.011.31: 785

Теряєва Лариса Анатоліївна, викладач музики
університетського коледжу Київського університету
імені Бориса Грінченка, аспірант кафедри теорії і
методики музичної освіти Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

***ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ***

Стаття посвячена оптимізації учебного процесу с хорового дирижування на основі междисциплінарних зв'язей і модульного обучення, а також формуванню методической компетентности будущих учителів музики в процесі інтенсивного изучення тематических модулів по хоровому дирижуванню. Оптимізація учебного процесу дає можливість проаналізувати действующую учебную нагрузку на студентів, предложити нове і рівномірне розподілення нагрузки, мінімізувати временные затрати на изучення дисципліни «Хорове дирижування», а також виявити резервные часи для изучення інноваційних учебних дисциплін.

Ключевые слова: методическая компетентность, будущие учителя музики, хорове дирижування, внутридисциплінарные і междисциплінарные зв'язи, метод модульного обучення, оптимізація учебного процесу, метод сетевого планирования, временные затрати, мінімізація, смежные музикальные дисципліни.

The article is devoted to the optimization of the educational process of choral conducting on the base of interdisciplinary links, modular training and formation of methodical competence of future teachers in the process of intensively teaching thematic modules on choral conducting. Optimization of educational process makes it possible to analyze the existing workload of students, propose a new and uniform distribution of load, minimize time spent studying the subject "Choral conducting" and reveal a reserve hours to explore innovative disciplines.

Keywords: methodical competence, future teachers of music, choral conducting, interdisciplinary links, modular training method, optimization of the educational process, critical path method, time costs, minimization, music related disciplines.

Сучасна концепція освіти вимагає якісної підготовки майбутніх учителів музики, ефективних змін в учбовому процесі, пошуку нових форм і засобів, використання на заняттях з хорового диригування сучасних методів і музичних технологій навчання. Для вирішення поставлених завдань розглянемо оптимізацію навчального процесу диригентсько-хорової підготовки на основі методів модульного навчання, внутрідисциплінарних та міждисциплінарних зв'язків, а також методів сітьового планування для вирівнювання навантаження. Це сприяє підвищенню якості підготовки і формуванню методичної компетентності майбутніх учителів музики. У сучасній мистецькій освіті вирішення цього питання є особливо актуальним і потребує уваги педагогів та науковців.

Аналіз досліджень і публікацій. Педагогічна наука має певні досягнення у вивченні проблеми формування методичної компетентності майбутнього учителя музики. Це наукові праці Берещенко О., Солововой Н., Сродних Н., Стельмащук З., Хромушина О. Питання застосування міжпредметних зв'язків у педагогіці досліджувалися у роботах Архіпової Т., Гребенюк Н., Зверева І., Єрьомкіна А., Іванченко Т., Ілларіонова С., Кирилова В., Максимової В., Первушиної Г., Стешенко В., Тарарак Н. Однак недостатньо дослідженою залишається проблема оптимізації навчального процесу диригентсько-хорової

підготовки у вузі та формування методичної компетентності майбутніх учителів музики у процесі вивчення курсу хорового диригування.

Метою даної статті є оптимізація навчального процесу диригентсько-хорової підготовки за критерієм мінімізації часових витрат та формування на її основі методичної компетентності майбутніх учителів музики як керівників шкільного хору.

Завдання статті – проаналізувати структуру модульного навчання з хорового диригування, рівномірність навчального навантаження, провести оптимізацію навчального процесу з хорового диригування.

Виклад основного матеріалу. Якість підготовки майбутніх вчителів музики знаходиться у прямій залежності від якості робочих навчальних програм, навчальних планів, методичного забезпечення, рівномірного навантаження студентів, використання сучасних методів навчання.

Навчальний план є основним документом навчального процесу. Всі навчальні музичні дисципліни у навчальному плані знаходяться у взаємозв'язку між собою і мають визначену послідовність вивчення загальних для всіх музичних дисциплін модулів. Для детального розгляду структури навчального плану, її ролі у навчальному процесі зупинимося, зокрема, на музичній дисципліні «Хорове диригування».

Найвищі вимоги до підготовки сучасних фахівців потребують організації навчання за модульним принципом, а також використання методів міждисциплінарних зв'язків та сітьового планування. Розглянемо кожний з них більш детально.

Метод організації модульного навчання. Необхідним у розробці навчальних програм і планів з хорового диригування та суміжних дисциплін є модульне навчання. Навчання за модульним принципом характеризується наявністю самостійних окремих блоків (модулів) навчального матеріалу, які відокремлені один від одного тематикою, метою і мають змістовне завершення.

Модульне навчання базується на заохоченні багаторазового повторення тематичного матеріалу [1]. Джерелом навчання є модульна інформація.

Інформаційний матеріал, який буде застосований для подальшого вивчення інших модулів, називається предком, відносно до цих модулів. Модуль, який використовує інформацію раніше вивчених модулів, називається нащадком.

Головним при розробці навчальної програми і вивченні музичних дисциплін є правильне розміщення модулів навчання у часі: за модулем-предком завжди повинен стояти модуль-нащадок. Від правильності розташування модульних блоків залежить міцність отриманих знань, глибина розповсюдженої інформації, правильно підібраний проміжок часу і тісний зв'язок між дисциплінами.

Систематичність і послідовність вивчення у належному порядку різних тематичних модулів з хорового диригування сприяють застосуванню отриманих раніше знань і умінь для вирішення проблемних творчих завдань, допомагають вивченню нових понять і музичних законів суміжних музичних дисциплін.

Метод міждисциплінарних зв'язків. У послідовному принципі міждисциплінарних зв'язків містяться важливі резерви подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу. Міждисциплінарні зв'язки об'єднують музичні дисципліни і утворюють єдиний навчальний цикл у вигляді багаторівневої системи.

Суміжні до хорового диригування музичні дисципліни (сольфеджіо, основний музичний інструмент, постановка голосу, хорознавство і аранжування, хоровий клас і практика роботи з хором, педагогічна практика, методика музичного виховання) безпосередньо формують методичну компетентність майбутніх спеціалістів, надаючи знання, уміння, навички, які, завдяки міждисциплінарним зв'язкам, поглиблюються, інтегруються, систематизуються, узагальнюються і об'єднуються в єдину педагогічну систему.

Оптимізація навчального процесу. Після вивчення міждисциплінарних зв'язків хорового диригування з суміжними музичними і загальними педагогічними дисциплінами з'являється можливість розглянути оптимізацію

навчального процесу з хорового диригування на базі модульного навчання, методів міждисциплінарних зв'язків та сітьового планування.

Основи оптимізації навчального процесу розглядалися у працях деяких авторів [2; 3], які вважали, що якість підготовки студентів вищих навчальних закладів залежить від структури та змісту дисципліни, методів і матеріально-технічної бази навчання.

Інші науковці [4; 5] розглядали питання розкладу дисциплін, писали навчальні плани, розраховували навантаження, розробляли критерії оптимізації навчального процесу, але вони не враховували взаємозв'язок між дисциплінами. І це негативно впливало на якість підготовки майбутніх фахівців.

Рівномірне навантаження студентів під час навчання і організації самостійної роботи, а також мінімальні часові інтервали між модульними розділами є важливими критеріями оптимізації навчального процесу [6; 7; 8].

Отже, потрібен тісний взаємозв'язок хорового диригування з суміжними музичними дисциплінами для вивчення ними даних тем з хорового диригування, для поглиблення музично-теоретичних знань і практичних умінь майбутніх фахівців.

Оптимізація навчального процесу з хорового диригування проводиться з метою інтенсивного вивчення дисципліни «Хорове диригування», пошуку резервів та раціонального використання людських та часових ресурсів на основі програми СРМ (Critical Path Method) Версія: 0,9.

Сітьове планування в педагогіці – це метод оптимізації навчально-методичної роботи, який ґрунтується на комплексному використанні математичного апарата теорії графів і системного аналізу для відображення і алгоритмізації взаємозалежних видів навчальної діяльності та організаційних заходів з метою моделювання, аналізу і динамічної перебудови навчального процесу.

Завдання сітьового планування полягає в тому, щоб відобразити і оптимізувати послідовність і взаємозалежність робіт, дій або заходів, що забезпечують кінцеве досягнення мети.

Сітьове планування навчального процесу дає конкретні завдання, які потрібно виконати, починаючи від першого до останнього заняття впродовж всього навчального року. Поетапний перехід до сітьового планування на основі перевіреного тематичного планування не завдає ломки сформованому навчальному процесу.

Методика проведення сітьового планування. Викладачу музики спочатку треба відібрати важливі тематичні модулі, які потрібні для якісної підготовки майбутніх учителів музики, і розташувати їх оптимальним чином за модулями. Потім розробити завдання і матеріали для самостійного опрацювання та тематичні творчі завдання для індивідуальної роботи студентів.

За результатами конкретизації видів навчальної методичної роботи здійснюється складання сітьового графіка. Сітьовий графік відображає послідовність виконання робіт, які необхідні для завершення процесу навчання. На сітьовому графіку зазначаються всі суміжні дисципліни, які впливають на якість підготовки майбутніх учителів музики з хорового диригування, необхідні часові витрати, а також контрольні заходи.

Після складання сітьового графіка проводиться його оптимізація по трудовому і часовому ресурсам. До сітьового графіку додається роз'яснення завдань для студентів.

Подія – це момент часу, який показує результат завершення одних робіт і вказує на початок інших робіт. На сітьовому графіку події зображуються невеликими колами.

Серед подій сітьової моделі виділяють початкову і кінцеву. Початкова подія не має попередніх робіт, а кінцева - наступних робіт. Початок роботи та її завершення є подіями, які називаються початковою і кінцевою подією даної роботи. Для позначення подій зазвичай використовуються порядкові числа: 1, 2, 3, ...

Розрахунок часових характеристик сітьового графіка. Знаходження критичного шляху. Одним з найважливіших понять сітьового графіка є поняття критичного шляху. Шлях має траєкторію руху від однієї події до іншої,

де тривалість будь-якого шляху дорівнює сумі тривалостей складових його робіт.

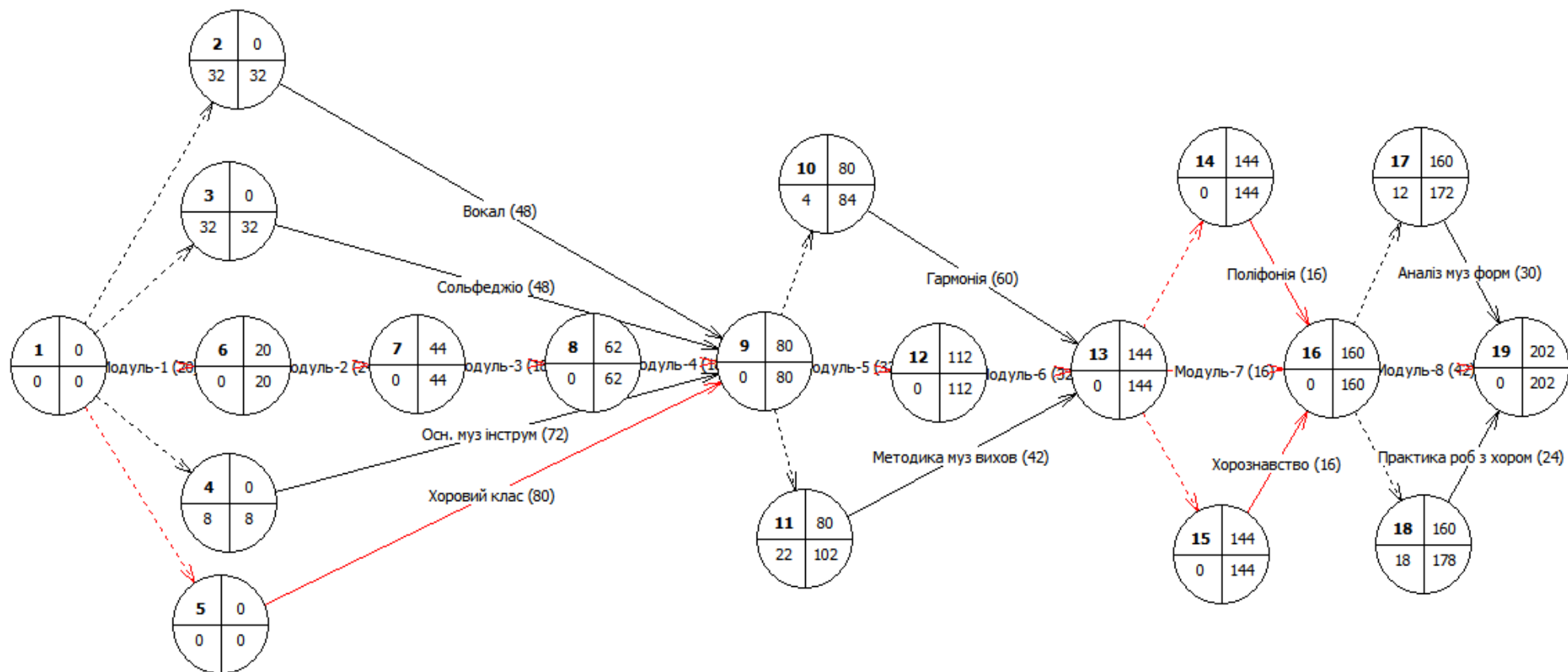
Розрахунок сітьового графіка передбачає визначення тривалості критичного шляху і робіт (дисциплін), що лежать на ньому; найбільш ранні з можливих і найбільш пізні з допустимих термінів початку і закінчення робіт; всіх видів резервів часу для робіт.

Проведена оптимізація з хорового диригування показала, що до оптимізації навчального процесу був один і єдиний критичний шлях, який проходив безпосередньо тільки через модулі «Хорового диригування». Суміжні музичні дисципліни не дуже ефективно впливали на навчальний процес і поглиблене вивчення дисципліни «Хорове диригування», тому що не знаходилися на критичному шляху. Тривалість критичного шляху до оптимізації складала 216 годин.

Скорочення критичного терміну може бути забезпечене тільки шляхом скорочення строків виконання робіт, що належать до критичного шляху. Але це може призвести до того, що на сітьовому графіку виникнуть інші критичні шляхи, відмінні від уже виявлених.

Результати оптимізації. Оптимізація проведена за рахунок виявлення резервів у вивченні модулів хорового диригування та суміжних музичних дисциплін. Це призвело до появи не одного та єдиного, а 6 нових критичних шляхів, які проходять через дисципліни «Хорове диригування», «Хоровий клас», «Поліфонія», «Хорознавство». Результати побудови оптимізованого сітьового графіка представлені на схемі 1.

Схема 1

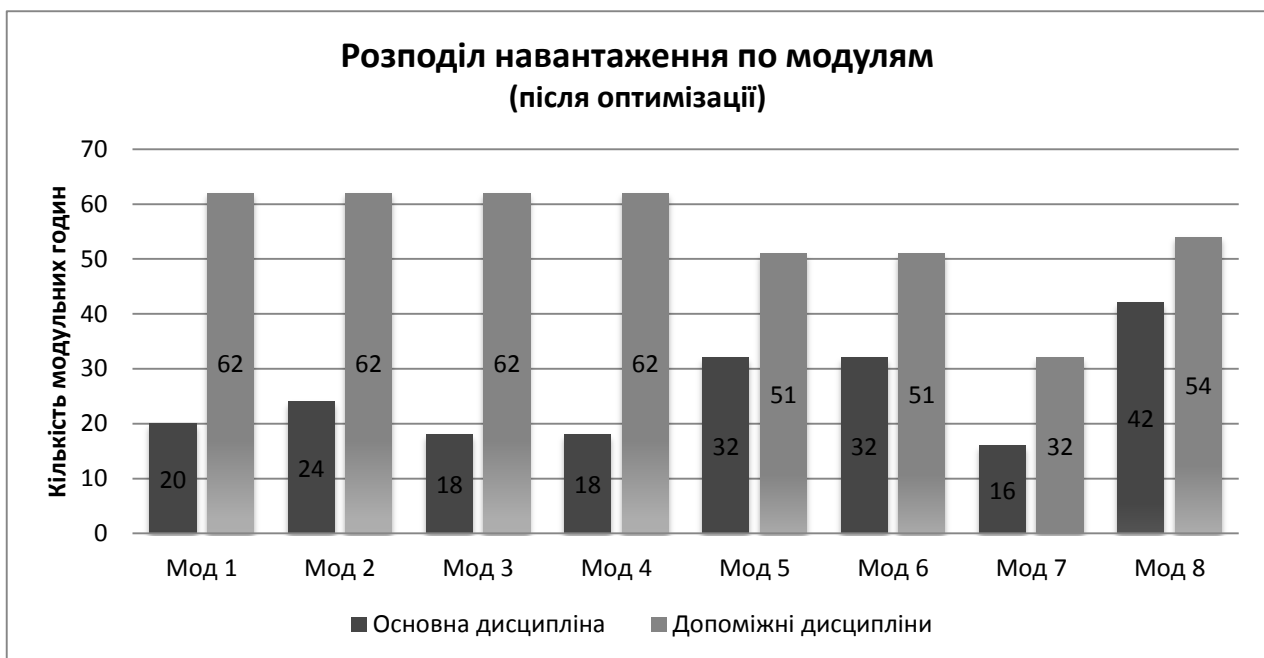

Результати оптимізації вказують на особливу роль основних суміжних дисциплін у поглибленому вивченні модульних тем з диригування. Тривалість критичного шляху зменшилася і складає 202 години ($T_{кр} = 202$ год.).

Гістограма розподілу навантаження по модулям (після оптимізації) показує, що хорове диригування знаходиться у тісному міждисциплінарному зв'язку з музичними дисциплінами (див. схему 2). В той же час кількість модульних годин, що передаються від суміжних дисциплін до хорового диригування, виявилася більшою, ніж кількість визначених модульних годин з хорового диригування. Це вказує на необхідність зменшення кількості модульних годин суміжних дисциплін та комплексної оптимізації навчального плану спеціальності.

Схема 2

Висновки

За результатами проведеного дослідження міждисциплінарних зв'язків та оптимізації навчального процесу встановлено наступне. Всього на вивчення курсу «Хорове диригування» за навчальним планом відведено 216 навчальних годин. За допомогою використання методів організації модульного навчання, міждисциплінарних зв'язків і сітьового планування виявлено резерв часу у 14 годин, який може бути використаний на вивчення нових музичних дисциплін, наприклад «Музичні комп'ютерні технології». Ця дисципліна мотивує навчання

майбутніх спеціалістів застосовувати у своїй роботі із школярами нові сучасні музичні технології для створення і запису вокальної, інструментальної, хорової музики, для аранжування пісень шкільного репертуару, обробки сучасних та власних пісень. Це сприяє підвищенню якісної підготовки та формуванню методичної і фахової компетентності майбутніх учителів музики.

У подальшій дослідницькій роботі передбачається проведення комплексної оптимізації навчального процесу спеціальності з урахуванням суміжних музичних дисциплін для підвищення якості формування методичної компетентності майбутніх вчителів музики.

Література

1. Алексеева Л.Н. Формирование гибкого содержания образования и обучения в средних специальных учебных заведениях. Автореф. дис. канд. тех. наук. Москва, 1997.
2. Каган В.И., Сычеников И.А. Основы оптимизации процесса обучения в высшей школе. Москва, 1987.
3. Леонтьев Л.П., Гохман О.Г. Проблемы управления учебным процессом. Рига, 1984, с. 24-62.
4. Овчинников А.А., Пучинский В.С., Петров Г.Ф. Сетевые методы планирования и организации учебного процесса. М.: «Высшая школа», 1972. 157с.
5. Held M., Karp R.M. A Dynamic Programming Approach to Sequencing Problems. //J. Soc. Indust. and Appl. Math. 10NN1 (1960), p. 196-210.
6. Никитин А.В. Вопросы оптимального составления учебных планов и программ. Дисс. канд. тех. наук. Москва, 1969. 179 с.
7. Овчинников А.А., Пучинский В.С., Петров Г.Ф. Сетевые методы планирования и организации учебного процесса. М.: «Высшая школа», 1972. 157с.
8. Сумароков Л.Н., Романенко А.Г., Мухин Э.В. В целях оптимизации обучения. // Вестник высшей школы, №2, 1968.